

## **ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

*Пасічніченко А.В.*

Україна, м. Полтава, Полтавський національний педагогічний університет імені  
В.Г. Короленка

Успішність педагогічної діяльності вихователя сучасного закладу дошкільної освіти значною мірою залежить від рівня розвитку його психологічної компетентності, яка є складовою професійної компетентності та однією з умов реалізації нових сучасних підходів в освіті.

Проблема становлення психологічної компетентності є предметом багатьох наукових досліджень (М. Аргайл, А. Брушлинський, Л. Лазаренко, М. Лук'янова, С. Мансурова та ін.). Різноманітні аспекти психологічної компетентності педагога вивчалися О. Алфєровим, Н. Андроновною, О. Гутко, О. Казанніковою, М. Корчагіною, М. Лук'яновою, О. Полуніною, Е. Рамзані, Т. Щербаковою, І. Якиманською та ін. Однак, залишаються недостатньо вивченими та потребують детального аналізу питання формування психологічної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти, який повинен забезпечити створення оптимальних умов для виховання творчої активної особистості у відповідності з віковими, індивідуальними особливостями психічного розвитку та можливостями кожної дитини.

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє зробити висновки про те, що у сучасній науці немає єдиного однозначного визначення дефініції «психологічна компетентність». Так, Л. Орбан-Лембрик під психологічною компетентністю розуміє сукупність комунікативних, перцептивних та інтерактивних знань, які дають змогу індивіду орієнтуватись у соціальних ситуаціях, міжособистісних відносинах, приймати правильні рішення [5, с. 131].

О. Бакаленко, узагальнюючи погляди науковців, зазначає, що психологічна компетентність – це здатність особистості до самопізнання, самоконтролю, до ефективного спілкування і взаємодії з іншими людьми, саморозвитку та самореалізації. Вона дозволяє людині розуміти себе та інших, ефективно адаптуватися до життя у сучасному соціумі, мати гармонійні стосунки з оточенням, успішно реалізовувати свій особистісний потенціал, відчувати високий рівень психологічного благополуччя та бути задоволеною життям [2, с. 136].

Існують різноманітні підходи науковців і до трактування психологічної компетентності педагога. О. Казаннікова підкреслює, що психологічна компетентність педагога позначає можливості людини, яка займається педагогічною діяльністю. Це комплексний термін, і він не зводиться ні до педагогічних здібностей, ні до освіченості учителя в сфері педагогіки та психології, ні до комплексу особистісних рис. Психологічна компетентність розглядається як максимально адекватна, пропорційна сукупність професійних, комунікативних та особистісних якостей педагога, які забезпечують не тільки загально професійну підготовленість, а й високий рівень професійної самосвідомості, уміння керувати своїм психічним станом [3].

О. Полуніна визначає психологічну компетентність як здатність особистості, яку слід відрізнити від психологічної готовності і професійної майстерності, її природа складається з відповідних знань, уявлень, стереотипів [7, с. 2].

На думку Е. Рамзані, психологічна компетентність – це своєрідний психологічний особистісний інструмент фахівця, що забезпечує ефективне виконання його професійної діяльності. Вона є частиною психологічної культури фахівця сфери «людина-людина», до якої належить професія педагога, і елементом його професіоналізму. Психологічна компетентність завжди опосередкована змістом діяльності фахівця [8, с. 159].

А. Алфьоров розширює розуміння поняття «психологічна компетентність» та пропонує для аналізу педагогічної діяльності використовувати поняття «професійна психологічна компетентність педагога». Воно включає сукупність знань, умінь і навичок з психології; чіткість позиції щодо ролі психології в професійній діяльності педагога; уміння використовувати психологічні знання в роботі з учнями; уміння бачити за поведінкою дитини стан її душі, рівень розвитку її пізнавальних процесів, емоційної, вольової сфер, рис характеру; здатність орієнтуватися, оцінювати психологічну ситуацію у стосунках з дитиною або колективом дітей та обирати раціональний спосіб спілкування; педагогічно грамотно упродовж тривалого відрізка часу впливати на дитячу психіку з метою її гармонійного розвитку [1, с. 116].

Аналізуючи структурні компоненти психологічної компетентності, науковці також не мають єдиної точки зору. Так, вони виділяють інтелектуальний (когнітивний) та практичний (дієвий) компонент (Н. Андропова); когнітивну, комунікативну, соціальну й аутопсихологічну підсистеми (Л. Лазаренко, Т. Щербакова); соціально-перцептивну, соціально-психологічну, аутопсихологічну, психолого-педагогічну і комунікативну компетентність (І. Куликова, Н. Кузьміна, С. Пазухіна та ін.). М. Лук'янова як основні складові психологічної компетентності виділяє три блоки. Перший – психолого-педагогічна грамотність (знання, які називають загально-професійними); другий – психолого-педагогічні уміння (здатність учителя використовувати свої знання в педагогічній діяльності, в організації взаємодії); третій – професійно важливі особистісні якості, які відображаються в професійній діяльності, впливають на вихованців, забезпечують своєрідність зовнішньої реалізації знань та умінь [4].

Проаналізувавши результати наукових досліджень, зазначимо, що, на наш погляд, психологічна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти як важлива складова його загальної професійної компетентності є передумовою

ефективної педагогічної діяльності та однією визначальних у її структурі. Оскільки, високий рівень психологічних знань, умінь та навичок їх використання дозволяє успішно їх застосовувати організовуючи навчально-виховний процес; підбирати ефективні форми, методи, прийоми роботи з дітьми різних вікових груп, враховуючи індивідуальні та вікові психологічні особливості вихованців. Сформованість компонентів психологічної компетентності є умовою ефективної комунікації не лише з дітьми, а й іншими учасниками освітнього процесу.

Окрім того, психологічна компетентність, яка є особистісним утворенням, забезпечує формування професійно важливих якостей вихователя (рефлексія, емпатія, перцептивні здібності, здатність до самоаналізу); дає можливість адекватно оцінити власні здібності, психологічні особливості; обирати оптимальний варіант поведінки у певній ситуації; регулювати власні емоційні стани; стимулює прагнення до особистісного і професійного саморозвитку. Перераховані вище характеристики тісно пов'язані з психологічним здоров'ям вихователя, яке є запорукою його успішної педагогічної діяльності. Психологічно здоровий педагог володіє високим рівнем працездатності, отримує задоволення від своєї роботи, активний, творчий, прагне до самовдосконалення. У свою чергу, розлади психічного здоров'я, деформація особистості педагога, прояви синдрому емоційного вигорання, відсутність навичок протистояння негативним стресогенним впливам насамперед впливають на його вихованців [6, с. 174].

Отже, виходячи з вищесказаного можна зробити висновок, що психологічна компетентність визначається узгодженістю між знаннями, практичними вміннями і реальною поведінкою, яку педагог демонструє в процесі педагогічної взаємодії. Вона є складовою професійної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти, запорукою його професіоналізму.

Література:

1. Алферов А.Д. Опыт и проблемы повышения психологической компетентности учителя. *Вопросы психологии*. 1990. № 4. С. 116-120.
2. Бакаленко О. Психологічна компетентність як ключова компетентність сучасного фахівця. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки*. 2018. Вип. 58. С. 132-138.
3. Казаннікова О.В. Психологічна компетентність педагога. URL: [http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/140/statya\\_doc%20казан.pdf?sequence=1](http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/140/statya_doc%20казан.pdf?sequence=1)
4. Лукьянова М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя: Диагностика и развитие. М.: Сфера, 2004. 144с.
5. Орбан-Лембрик Л.Б. Комунікативний простір міжособистісних відносин. *Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки*. Івано-Франківськ, 2003. Вип. 4. С. 130-136.
6. Пасічніченко А. В. Психологічне здоров'я як умова успішної професійної діяльності педагога. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі: матеріали II наук.-практ. конф. молодих учених (м. Харків, 14-15 травня 2020 р.)*. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. С. 172-174.
7. Полуніна О.В. Психологічна компетентність викладача вищого педагогічного навчального закладу як чинник успішності управління процесом учіння студентів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07/ Інститут психології імені Г.С. Костюка АПН України. К., 2004. 16 с.
8. Рамзані Е.В. Сутність поняття психологічної компетентності вчителя. *Духовність особистості: методологія, теорія і практик*. 2014. Вип.2 (61). С.158-164.